

Władysław Kłapkowski

Fundacja klasztoru OO. Reformatów w Smolanach

Collectanea Theologica 19/2, 231-233

1938

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Fundacja klasztoru OO. Reformatów w Smolanach¹⁾.

W okresie wielkiego prześladowania Kościoła katolickiego na ziemiach polskich po upadku powstania styczniowego, w roku zniesienia unii przy pomocy zdrajcy Józefa Siemaszki, t. j. w roku 1839 udało się OO. Reformatom zyskać jeden klasztor na kresowych ziemiach Królestwa, mianowicie w Smolanach, niedaleko Sejna. Na podstawie urzędowej korespondencji znamy przebieg i warunki fundacji konwentu w Smolanach.

Michał de Harbefeld Habermann, właściciel dóbr Szejpizski, chcąc na stare lata uczynić coś pięknego ku chwale Boga i poprawie moralności ludu, wybudował w osadzie fabrycznej Smolany kościół murowany i postanowił sprowadzić tam OO. Reformatów. Dnia 14 sierpnia 1838 wniósł za pośrednictwem biskupa augustowskiego (sejneńskiego) Pawła Straszyńskiego prośbę o zezwolenie dokonania tego przedsięwzięcia do Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych Duchownych i Oświecenia Publicznego, skąd 6 listopada otrzymał odpowiedź za pośrednictwem urzędu gubernialnego w Suwałkach, iż namiestnikowi Królestwa, którym był feldmarszałek Paskiewicz, udało się potrzebne zezwolenie uzyskać u „Najjaśniejszego Pana“ — Mikołaja I.

Równocześnie nawiązał też Habermann układy z prowincjałem OO. Reformatów ks. Kandytem Koziebrodzkim we Włocławku i po uzyskaniu zezwolenia rządowego nastąpił między fundatorem a zakonem formalny układ. Koziebrodzki zamianował w Ostrowie dnia 7 października 1839 roku u Andrzeja Podbielskiego, rejenta powiatu ostrołęckiego, swoim pełnomocnikiem do przyjęcia fundacji w Smolanach ks. Wiktora Marszałkowskiego, gwardiana konwentu OO. Reformatów w Zarembach Kościelnych. Dziesięć dni później w kancelarii ziemskiej gubernii augustowskiej w Suwałkach stanął Michał de Harbefeld Habermann, ksiądz Wiktor Marszałkowski i Józef Jabłonowski, asesor prawny i tam u rejenta Teofila Wierusza Kowalskiego spisano akt fundacji w Smolanach, w którym fundator oddał dla konwentu murowany kościół i zabudowania drewniane blisko kościoła na tymczasowe mieszkanie dla zakonników, w miejsce których zobo-

---

¹⁾ Artykuł opracowany na podstawie aktów urzędowych, znajdujących się w Archiwum Państwowym w Grodnie pod numerem 396.

wiązał się do lat trzech wybudować klasztor murowany o jednym piętrze, 50 łokci długi, 18 szeroki, z przedziałami wewnętrznymi, kryty dachówką. Na utrzymanie klasztoru wydzielił przy kościele małą posiadłość w ogrodach, łąkach i gruntach, wynoszącą razem 13 morgów i 75 prętów. Zaznaczył również, iż szkołka elementarna, którą zobowiązują się prowadzić ojcowie, winna mieścić się tymczasowo w budynku klasztornym, a później będzie wybudowana na placu koło cmentarza. Dał wolny połów ryb na potrzeby klasztoru w stawie smolańskim, jeziorze Aktalis, rzeczce Czarnej i na połowie jeziora Klejwy. Na ogólnym państwowym smolańskim wolno będzie konwentowi paść osiem sztuk bydła rogatego, dwanaście sztuk trzody chlewnej i owiec. W naturze dostarczać będzie co roku dwadzieścia fur jednokonnych siana i dwadzieścia sążni drzewa w połowie twardego, a w połowie miękkiego. Gwarantuje bezpłatny wymiał w młynie i pozwolenie na fabrykację piwa na własny użytek. Na reparację kościoła i klasztoru dostarczy co roku potrzebną ilość wapna, cegły i dachówki. Od początku 1840 roku będzie dawał zakonnikom całkowite utrzymanie, dostarczając produkty własnymi furmankami. Przy końcu robi bardzo ważny warunek na owe czasy, gdy klasztorzy znoszono a dobra zabierał rząd, że jeśli by kiedyś klasztor uległ supresji, albo przeniesieniu, wówczas grunta, kościół i klasztor wrócą do fundatora. Warunek ten postawił po raz pierwszy w podaniu o pozwolenie na dokonanie fundacji.

Ksiądz Wiktor Marszałkowski przyjął w imieniu prowincjała obowiązek utrzymywania w nowo-erygowanym klasztorze taką liczbę zakonników, jakiej wymaga reguła, lub na ilu będzie się mogła zdobyć prowincja, odprawiać nabożeństwa i głosić nauki religijne dla poprawy obyczajów ludu oraz utrzymywać szkołkę elementarną przy pomocy rządu, w której mają być udzielane nauki religijno-moralne, czytania, pisanie, początkowych rachunków i wiadomości gospodarczych, wszystko według zasad przez rząd wskazanych.

Na podstawie tego aktu prowincjał przysłał do Smolan zaraz trzech zakonników: księdza Józefa Czapskiego jako gwardiana, księdza Kwiryna Barbasiewicza i brata Mikołaja Kruzę. Wójt gminy Szejpiskzi, raportując o tym 13 listopada 1839 r. komisarzowi obwodu sejneńskiego, powiada, iż zakonnicy wspomniani wzięli kościół i klasztor w posiadanie, a od następnej niedzieli (17 listopada) rozpoczną odprawiać nabożeństwa. W maju ma przybyć więcej zakonników.

Rada Administracyjna Królestwa zatwierdziła tę fundację dnia 17 marca 1840 roku.

Warunek Habermanna o unieważnieniu fundacji na wypadek zniesienia klasztoru nie podobał się władzom rządowym,

jakkolwiek się na niego początkowo zgodziły i w aktach hipotecznych go pominięto. Dojrzał jednak tego syn fundatora Franciszek Habermann i 18 marca 1841 roku wniósł interpelację w tej sprawie do urzędu gubernialnego, na skutek której nakazano hipotekę poprawić.

W taki sposób doszła do skutku fundacja klasztoru OO. Reformatów w Smolanach, którego mury służą dziś za plebanię miejscowemu proboszczowi.

Sejny

Ks. Władysław Kłapkowski.

SUMMARIUM.

Ladislau Kłapkowski: De conventus O. F. M. S. Francisci in Smolany fundatione.

Tempore ecclesiae catholicae in regione polonica a russo gubernio occupata acris persecutionis, anno 1839 peracta est variis ex parte praesertim Russorum gubernii difficultatibus superatis pia fundatio in Smolany. Ad mores populi corrigendos iuventutemque educandam aedificavit D. Michaël de Haberfeld Habermann pro Ordine F. M. S. Francisci ecclesiam et conventum, quem copiosa dotatione assignavit cum onere functiones ecclesiasticas peragendi scholamque elementariam curandi. Ne tamen aliquando haec pia fundatio gubernii proprietas fieret fundator providit, ut suppressionis vel translationis casu tota fundatio ad eius rediret haeredes.